№ 8 WILNO, 1 SIERPNIA 1938 R. ROK IX

WILEŃSKI PRZEGLĄD PRAWNICZY

MIESIĘCZNIK

REDAKCJA i ADMINISTRACJA: Wilno, ul. Podgórna 1 m. 9.
Konto czekowe P. K. O. № 81.610.
Prenumerata roczna 10 zł., półroczna 5 zł., kwartalna 3 zł.
Cena numeru pojedyńczego 1 zł.

Dr. LEON KUROWSKI

Ze studiów nad wykładnią w polskim orzecznictwie podatkowym.

(Dokończenie).

VIII. UWAGI KOŃCOWE.

Reasumując przedstawione wyżej spostrzeżenia z zakresu polskiego orzecznictwa podatkowego, przede wszystkim podkreślić należy, że poza możliwością najprostszą — umotywowanie wyroku przy pomocy prawodawstwa podatkowego, NTA często bywa zmuszony do odwoływania się do źródeł zupełnie innego rodzaju. Dzieje się to najczęściej z tego powodu, że nasze prawodawstwo podatkowe nie odznacza się ani ścisłością traktowania rzeczy, ani całkowitym wyczerpywaniem zagadnień, które ma uregulować. Konsekwencją zaś takiego stanu prawodawstwa jest, że sędzia podatkowy, udający się w dziedziny czy to prawne, czy to naukowe— w każdym razie z reguły pozapodatkowe, ma szczególnie trudną i niebezpieczną pracę. Oczywista, cierpi na tym i sama jakość wyrokowania.

Nie tylko jednak prawodawstwo podatkowe sprawia takie trudności. Sędzia podatkowy często również nie może znaleźć pomocy ani w danych przygotowawczych do prawodawstwa skarbowego, ani w nauce skarbowości, które to źródła—zdawałoby się—powinnyby były rozproszyć wszelkie wątpliwości. Nasze motywy prawodawcze zawsze są tak skąpe w objaśnienia, tak ogólnikowe, że nie dają prawie żadnego materiału do rozumienia prawa podatkowego. Trzeba zaś w dodatku pamiętać, że często tych motywów zupełnie nie ma (np. do rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej). Co się tyczy nauki skarbowości, brak w Polsce nie tylko szczegółowych wyczerpujących monografij podatkowych: nie ma również obszerniejszych, praktycznych komentarzy do prawodawstwa podatkowego, któreby stały na poziomie godnym sądów najwyższych. Nawet więc te źródła — najważniejsze po pra-

wie podatkowym — nie mogą ułatwiać pracy sędziego podatkowego.

W tym stanie rzeczy sędzia podatkowy zmuszony bywa do sięgania do innych dziedzin prawa, by wyjaśnić poszczególne pojęcia i zagadnienia podatkowe. Przykładowo przedstawiłem tu, jak NTA korzysta z prawa cywilnego. Podobnie jednak wyglądają zapożyczenia i z prawa handlowego i z prawa administracyjnego (prawo przemysłowe, prawo bankowe, prawo ubezpieczeniowe, prawo rolne i t. d.). Sędzia podatkowy zatem musi być wszechstronnie wykształconym prawnikiem.

W związku z tym zanotować trzeba bardzo doniosłą, a dość często występującą tendencję do ucieczki od poszukiwań na terenie prawodawstwa pozapodatkowego. W szczególności przy ustalaniu pojęć sędzia podatkowy bardzo chętnie się ucieka do „powszechnego rozumienia", nie zadając sobie trudu sprawdzenia, czy danego pojęcia nie możnaby było odnaleźć w jakiejkolwiek ustawie specjalnej bliżej interesującej się tym pojęciem. Charakterystyczne przy tym jest, że sędzia podatkowy ma szczególną predylekcję do „powszechnego rozumienia", przechodząc do porządku dziennego nad istnieniem nauk, które badają odnośne pojęcia i mogłyby dostarczyć o wiele cenniejszego i pewniejszego materiału, niż ustalenie powszechnego znaczenia przez samego sędziego. Również charakterystyczne jest, że w żadnym wyroku nie spotkało się wypadku, by NTA powołał się na konkretną opinię fachowców (np. izby przemysłowo-handlowe, izby rzemieślnicze, związki zawodowe, stowarzyszenia techniczno-naukowe) co do treści rozważanego pojęcia.

Osobna wreszcie wzmianka należy się metodzie odwoływania się do zasad prawidłowego postępowania. Metoda ta jest w zasadzie dobrym środkiem dla zapełnienia luki w dziedzinie prawa formalnego, jednakże znowu tu trzeba zarzucić sędziemu podatkowemu, że nie wykorzystał wszystkich jej możliwości. Możliwości były następujące. Po pierwsze czysto teleologiczna konstrukcja prawidłowego postępowania prawnego, która w ogólnym swym zarysie nadawałaby się do zastosowania w każdej dziedzinie prawa. Sędzia musiałby tu uprawiać czystą dedukcję. Po drugie wyprowadzenie zasad prawidłowego postępowania dla Polski w drodze indukcyjnego zbadania wszystkich odnośnych źródeł prawnych w Polsce, a więc np. kodeksu postępowania karnego, kodeksu postępowania cywilnego, prawa o postępowaniu administracyjnym i t. d. Po trzecie wreszcie wyprowadzenie zasad prawidłowego postępowania podatkowego w drodze indukcyjnego zbadania zagranicznych źródeł prawnych, normujących postępowanie podatkowe, by ustalić przeciętne współcześnie obowiązujące. NTA jednakże nie wybrał zdecydowanie żadnej z trzech możliwości, poprzestając przeważnie na ogólnikowej kombinacji możliwości pierwszej i drugiej. Wobec tego uznać należałoby, że mimo osiągnięcia słusznych wyników uzasadnienia dawane przez

NTA w omawianej dziedzinie wydają się raczej niedostatecznymi.

W zakończeniu tej charakterystyki ogólnej trzeba wspomnieć, że i cytowana na samym początku metoda odwoływania się do wyraźnego brzmienia normy często nosi wszelkie cechy upraszczania pracy, mimo że nasuwałyby się możliwości dalszego, logicznego umotywowania wydanych wyroków [1]).

Postępowanie homologacyjne a wywołanie nieruchomości do regulacji pierwiastkowej*).

Zagadnienie powyższe wyłoniło się dla mnie w praktyce. W sposób więc odpowiadający wymogom praktyki zawodowej bez głębszego wnikania w rozważania teoretyczne chcę znaleźć odpowiedź na odnośną kwestię.

Na skutek wniosku właścicielki nieruchomości Wydział Hipoteczny wyznaczył termin regulacji pierwiastkowej spornej nieruchomości na określony dzień.

W terminie prekluzji zgłosił się pełnomocnik właścicielki nieruchomości i bez złożenia jakichkolwiek dowodów oświadczył, że żadne inne poza wskazanymi długi, ciężary i ścieśnienia własności lub jakiekolwiek pretensje osób trzecich nie obciążają nieruchomości i zabezpieczeniu nie podlegają. Tymczasem już od dłuższego czasu w wykazie zajętych nieruchomości niehipotekowanych Sądu Grodzkiego istniała wzmianka o zakazie zbycia i obciążania odnośnych dóbr. Mimo to zwierzchność hipoteczna bez zażądania złożenia dowodów stosownie do art. 145 prawa hipotecznego zamknęła postępowanie regulacyjne.

Stawiam pytanie, czy zwierzchność hipoteczna postąpiła zgodnie z prawem?

Co to jest homologacja? Przez homologację (zatwierdzenie) mającą charakter deklaratoryjny zwierzchność hipoteczna nadaje znamię wiary publicznej aktom do księgi hipotecznej wpisanym lub podawanym, choćby sporu nie było.

Od tego postępowania czysto homologacyjnego należy odróżnić postępowanie spadkowe i postępowanie w związku z wywołaniem nieruchomości do regulacji pierwiastkowej.

---

[1]) W zakończeniu pragnąłbym wyrazić serdeczne podziękowanie Panu Dr. Sawie Frydmanowi za zachętę do niniejszej próby przeprowadzenia badań nad polskim orzecznictwem podatkowym. Dr. S. Frydman bowiem niezależnie od swego stanowiska co do konieczności tego rodzaju badań, wyrażonego w pracy „O wykładni ustaw" (Wilno 1936), zachęcał mnie do wspomnianej próby w szeregu rozmów na temat problemów wykładni, omawiając m. i. również poszczególne zagadnienia z niniejszego szkicu.

*) Ze względu na ciekawość i sporny charakter omawianego problemu umieszczamy niniejszy artykuł, jako dyskusyjny.

Przy wywołaniu nieruchomości do regulacji pierwiastkowej ustawa hipoteczna nakłada na zwierzchność hipoteczną cały szereg zadań, które mieszczą się w ramach czystego postępowania homologacyjnego. I tak art. 144, 145, 148 i 149 Prawa o ustaleniu własności dóbr nieruchomych, o przywilejach i hipotekach, przewidują cały szereg czynności, które z urzędu powinna załatwić zwierzchność hipoteczna. Szczególnie art. 145 i 148 prawa hip. wskazują na specjalne obowiązki zażądania od strony zainteresowanej wypisu rejestru wieczystego lub innych ważnych dokumentów celem wniesienia do księgi hipotecznej.

J. Glass, w artykułach ogłoszonych w Gazecie Sądowej Warszawskiej Nr 49 z 1923 r. i Nr 7 z 1924 r. stoi na stanowisku, że w postępowaniu spadkowym (a więc i przy pierwiastkowej regulacji) zwierzchność hipoteczna działa wyjątkowo nie w charakterze instancji homologacyjnej, lecz na zasadzie specjalnie udzielonego sobie przez ustawodawcę polskiego uprawnienia gwoli utrzymania ciągłości wpisów oraz wskazuje na ustaloną nawet praktykę hipoteczną, dopuszczającą zgłaszanie się osób zainteresowanych do ksiąg wieczystych już po upływie prekluzji spadkowej.

W zarysie prawa hipotecznego Glass wyjaśnia, że zgłaszającym się ze swymi prawami przy pierwiastkowej regulacji służy takie pierwszeństwo, jakie zawarowane jest prawami tej epoki, z której pochodzi ich należność lub późniejszej, gdy w niej inną przybrała postać. W ten sposób prawa, które już były ujawnione w rosyjskim rejestrze wieczystym zachowują to samo między sobą pierwszeństwo, jakie służyło im dawniej.

W imię zasad prawdy materialnej, cechującej dzisiejsze nasze ustawy gwoli uzgodnienia ksiąg stanowiących namiastkę księgi hipotecznej z rzeczywistymi księgami hipotecznymi oraz z uwagi na przepisy art. 145 i 148 prawa hip., zdaje się nie ulegać wątpliwości, że przy pierwiastkowej regulacji w obecnych czasach obowiązkiem zwierzchności hipotecznej jest wziąć pod uwagę wykaz zajętych nieruchomości niehipotekowanych, uregulowany Rozp. Min. Spraw. z dnia 15.XII.1932 (D. U. R. P. Nr 114, poz. 945). Cała struktura tego wykazu jest tego rodzaju, aby stanowił on zalążek przyszłego urządzenia hipotecznego. Jeśli należy uwzględnić stare rejestry wieczyste to i tym bardziej nasze nowe wykazy.

W omawianej sprawie bezwątpienia zwierzchność hipoteczna nie uczyniła zadość wymogom ustawowym; ani nie zażądała od stron złożenia odpowiednich dowodów, ani nie uczyniła tego z urzędu wbrew swym obowiązkom, a oparła się tylko na jednostronych oświadczeniach zainteresowanej osoby, niczym zresztą nie popartych. Ponieważ zaś postępowanie przy pierwiastkowej regulacji nie jest postępowaniem czysto homologacyjnym, powyższe uchybienie zwierzchności hipotecznej władny jest naprawić Sąd Apelacyjny, — który rozpoznawał tę sprawę ze skargi apelacyjnej na decyzję zwierzchności hipotecznej — przez uchylenie decyzji, zamykającej regulację spornych dóbr i skierowanie

akt do Wydziału Hipotecznego dla uczynienia zadość wymogom art. 145 i 150 Prawa hipotecznego.

Kwestia zaś prekluzji, — albowiem skarżący w terminie prekluzyjnym nie zgłosił swych praw o zakazie zbycia i obciążenia nieruchomości do hipoteki — nie ma dla danego wypadku żadnego znaczenia. Zwierzchność hipoteczna popełniła przy pierwiastkowej regulacji uchybienia, nie wykonując nałożonych na nią zobowiązań ustawowych i te uchybienia mają być naprawione drogą uchylenia zaskarżonej decyzji.

W świetle powyższego na poruszone na początku artykułu pytanie, czy zwierzchność postąpiła prawidłowo, udzielić należy przeczącej odpowiedzi.

M. P.

Wilno, dnia 19 czerwca 1938 r.

PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA.

Dziennik Ustaw Nr Nr 45, 47 i 49 z lipca 1938 roku.

Dz. U. Nr 45, poz. 370 — Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 czerwca 1938 r. o zmianie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 października 1933 r. o pieczęciach notariuszów i organów izb notarialnych.

Dz. U. Nr 45, poz. 371 — Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 4 lipca 1938 r. w sprawie ustalenia ilości stanowisk notariuszów w niektórych miejscowościach.

Dz. U. Nr 47, poz. 377 — Konwencja między Rzecząpospolitą Polską i Republiką Litewską w sprawach poczty i telekomunikacji, podpisana w Kownie dnia 2 maja 1938 r.

Dz. U. Nr 49, poz. 385 — Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 1 lipca 1938 r. o przekazaniu podległym władzom skarbowym uprawnień w zakresie stosowania ulg w spłacie zaległości w podatku majątkowym, podatku od placów budowlanych, nadzwyczajnej daninie majątkowej oraz daninie lasowej.

Dz. U. Nr 49, poz. 386 — Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 lipca 1938 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych o wzorach wyciągów z akt stanu cywilnego przeznaczonych dla celów pierwiastkowej regulacji hipotecznej.

KSIĄŻKI NADESŁANE.

Dr. Bronisław Feller. *Kodeks postępowania cywilnego z orzecznictwem.* Kraków. Kodeks postępowania Cywilnego w opracowaniu D-ra Bronisława Fellera zawiera tekst kodeksu postępowania z uwzględnieniem wszelkich zmian oraz odnośne ustawy okólniki i rozprządzenia Min. Sprawiedliwości, Komunikacji oraz Skarbu, pozatem zostało uwzględnione nie tylko orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące KPC. ale i orzecz-

nictwo dotyczące poaustriackiej procedury cywilnej jak również orzecznictwo Sądów Apelacyjnych w Krakowie, Lwowie i Poznaniu.

Kodeks handlowy wydany jako tom I. *Biblioteki Ustaw Polskich* zawiera tekst ustawy, przepisy wprowadzające i rozporządzenie wykonawcze.

Kodeks postępowania cywilnego wydany jako tom II *Biblioteki Ustaw Polskich* zawiera tekst KPC. (sporne, egzekucyjne i zabezpieczające oraz przepisy wprowadzające KPC. i prawo egzekucyjne. Kodeks Handlowy i KPC. w wydaniu Biblioteki Ustaw Polskich są do nabycia w Księgarni Dzieł prawniczych Zygmunt Klein Warszawa ul. Miodowa 7.

Komunikaty Rady Adwokackiej w Wilnie

Pismo okólne Nr. 9.

I. Naczelna Rada Adwokacka.

Art. 104 Pr. o u. a. (1932) ma na celu umożliwienie zaliczenia na poczet aplikacji służby pokrewnej prawniczej, dającej rękojmię przygotowania zawodowego, pozwala przeto na zaliczenie służby sędziowskiej w sądownictwie zaborczym aplikantowi, wykonywającemu aplikację na terenie, na którym poprzednio pełnił funkcje sędziowskie.

Art. 104 Pr. o u. a. (1932) nie pozwala na zaliczenie służby kontraktowej, jako posiadającej charakter tymczasowości, niezależnie od zatrudnienia w służbie administracyjnej.

II. Uchwały i zarządzenia Rady Adwokackiej.

Na posiedzeniu organizacyjnym, odbytym w dniu 6 lipca r. b. Okręgowa Rada Adwokacka w Wilnie na rok 1938/39 ukonstytuowała się w sposób następujący:

Dziekan Rady — Łuczyński Wincenty,
Wicedziekan — Kiersnowski Tadeusz,
Sekretarz — Łuczywek Jan,
Skarbnik — Siawciłło Wacław,
Zastępca Skarbnika — Sejfer Naum,
Bibliotekarz — Świda Witold,
Pierwszy Rzecznik Dyscyplinarny — Jankowski Witold,
Rzecznicy Dyscyplinarni — Kapłan Izrael,
— Sejfer Naum,
— Świda Witold,
— Wismont Franciszek,
— Siawciłło Wacław,
— Matyasz Jaromir,
— Rutkiewicz Józef,
— Zaboklicki Antoni.

Wilno, dnia 1 sierpnia 1938 r.

EUROPA WSCHODNIA.

[illegible]

Kodeks handlowy wydany jako tom [illegible] Ustaw Polskich zawiera [illegible] ustawy, przepisy wprowadzające i rozporządzenie wykonawcze.

Kodeks postępowania cywilnego wydany jako tom II [illegible] Ustaw Polskich [illegible]

[illegible]

Komunikaty Rady Adwokackiej w Wilnie

Pismo okólne Nr. 9.

I. Naczelna Rada Adwokacka.

[illegible]

II. Uchwały i zarządzenia Rady Adwokackiej.

[illegible]

STEFAN PLICH

Rozdział Kościoła od Państwa a Radzieckie Prawo Karne.

Rewolucja październikowa „łamiąc“ zgodnie z tezą Lenina [1]) wszelkie formy organizacyjno-prawne dawnego ustroju nie mogła, rzecz prosta, pominąć tak ważnego zagadnienia, jak stosunku państwa do Kościoła i religii, a w związku z tym stosunku szkoły i nauczania do Kościoła.

Na gruncie pełnego rozdziału Kościoła od Państwa i szkoły od Kościoła powstały jedyne w swoim rodzaju pojęcia przestępstw, nie spotykane w żadnych współczesnych kodeksach karnych, których przedmiotem ochrony prawnej stały się stosunki wytworzone historycznie w oparciu o te przepisy specjalne. W ten sposób szereg przestępstw przez wzgląd na wspólny przedmiot ochrony, jako podstawę klasyfikacyjną wydzielony został w jeden rozdział, poświęcony właśnie naruszeniom przepisów o rozdziale Kościoła od Państwa [2]).

Aczkolwiek zakres niniejszego tematu leży w granicach kodeksu karnego, niemniej geneza wymienionych przestępstw zmusza dla ich zrozumienia do wykroczenia poza teksty odnośnego rozdziału Kodeksu. Jednak wykroczenia te będą miały miejsce jedynie o tyle, o ile konieczne jest dla wyjaśnienia pojęć omawianych przestępstw, w założeniu samym, abstrahując od wszelkich rozważań socjalnych, związanych z ogólnym zagadnieniem i stosunkami wyrosłymi na gruncie rozdziału Kościoła od Państwa w Z. S. R. R.

Ponieważ przestępstwa, o których będzie mowa, we wszystkich kodeksach karnych poszczególnych republik związkowych w istocie nie odbiegają od siebie, za podstawę analizy przyjęty będzie rozdział IV K. K. R. S. F. R. R. z 1926 roku, na tle porównawczym z K. K. z 1922 roku.

Punktem źródłowym omawianych przestępstw jest podstawowy Dekret Rady Komisarzy Ludowych z dnia 23 stycznia 1918 roku o rozdziale Kościoła od Państwa i szkoły od Kościoła [3]).

Dekret ten po dziś dzień w Z. S. R. R. obowiązujący stanowi wespół z odnośnymi normami Konstytucyjnymi formalną i faktyczną podstawę do wyjawienia wymienionych już norm prawa karnego.

---

1) Lenin, Państwo a rewolucja, str. 9.

2) Rozdział III K. K. R. S. F. R. R. 1922 r., rozdział IV K. K. R. S. F. R. R. z 1926 roku „Naruszenje prawił ob otdielenji cerkwi od gosudarstwa“.

3) Diekriet sowieta Narodnych Komissarow ob otdielenji cerkwi ot gosudarstwa i szkoły od cerkwi. Raspublik w Nr. 15 gaziety Raboczago i Krestjanskago prawitielstwa 23 janwaria 1918 goda. Sobr. Ukazow i raspor. rabocz. i krestjansk. Prawit. 2-e izdanje otdieł pierwyj Nr. 18 ot 26 janwaria 1918 goda, str. 263.

Zresztą poszczególne kwestie związane z wykonywaniem w życiu ogólnych zasad rozdziału Kościoła od Państwa i szkoły od Kościoła zostały rozwinięte i uregulowane w licznych przepisach specjalnych wielokrotnie nowelizowanych, uchwalanych i zamienianych [1]).

Na ogół we współczesnych kodeksach karnych przestępstwa przeciw uczuciom religijnym noszą ogólny charakter ochrony religii, wierzeń religijnych, kultu religijnego, w oparciu o deistyczny światopogląd, do którego w zasadzie sprowadza się każda religia. Z drugiej strony prawodawca wprowadza pierwiastek ochrony ładu społecznego ze względu na poszanowanie wierzeń religijnych, obraza którego tworzy możliwość wywołania niepokojów w związku z zadraśnięciem uczuć religijnych, zwłaszcza przy publicznym wykonywaniu obrzędów religijnych [2]).

Stanowisko takie sprowadzające się de facto do uprzywilejowania religii i organizacyj religijnych (Kościołów) w związku z ogólnymi założeniami Marksizmu-Leninizmu w Z. S. R. R., było nie do pomyślenia.

Notorycznie znane i głoszone w tej dziedzinie przez bolszewików hasło, że „Religia — to opium dla ludu" wykluczało jakiekolwiek uprzywilejowane stanowisko kościoła. Wszelka religia uważana jest przez bolszewików za „potężne narzędzie ideologiczne eksploatatorów, zmierzające do utrzymania w niewoli eksploatowanych mas" [3]).

Kara niebieska za grzechy — przestępstwa i nauka o boskim pochodzeniu władzy wywoływały specjalnie ostrą reakcję w dzie-

---

1) Dla ilustracji stosunków w tej mierze przytoczyć można, że 24 sierpnia 1918 r. wydana została obszerna instrukcja Ludowego Komisariatu Sprawiedliwości o trybie wprowadzenia w życie dekretu „O rozdziale Kościoła od Państwa" (S. U. 1918 r., str. 685) i następnie kwestie omawiane normował Dekret z dnia 3 sierpnia 1918 r. O trybie rejestracji związków (S. U. Nr. 49, 1918 goda, str. 632), w ślad za tym 10 sierpnia 1922 r. ukazała się Instrukcja W. C. I. K. w tymże przedmiocie (S. U. 1922 goda, Nr. 49, str. 623). W związku z tymi aktami 15 kwietnia 1923 r. przez Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych i Lud. Komisariat Sprawiedliwości wydana została instrukcja specjalna o trybie rejestracji spólnot religijnych i wydawanie zezwoleń na dokonywanie ich zjazdów (S. U. 1923 r. str. 384). Dekrety te oraz instrukcje zamieniało i uzupełniało Post. W. C. I. K. i Sow. Nar. Kom. z 8 kwietnia 1929 r. o związkach religijnych i znowelizowane w 1932 roku, a także Postanowienie Prezydium W. C. I. K. z 30 maja 1931 r. o utworzeniu stałych centralnych i lokalnych Komisyj dla rozpatrywania kwestii religijnych (S. U. 1931 g., Nr. 27, str. 248). Okólnik Prezydium W. C. I. K. z 22 sierpnia 1927 r. o zakazie posługiwania się przez związki religijne pieczęciami i blankietami organów władzy radzieckiej i t. d. i t. p. Zbiór norm w tej dziedzinie daje P. W. Ciduljanow, Otdielenje cerkwi ot gosudarstwa. Moskwa Jurid. Uz. N. K. J. R. S. F. R. R.

2) Porówn. Komisje Kodyfikacyjne R. P. Sekcja prawa Karnego. Projekt Kodeksu Karnego T. V. Zeszyt 4, str. 97 i sl.

3) A. A. Piontkowskij. Sowietskoje ugołownoje Prawo Tom II osobiennaja czaść. Moskwa—Leningrad 1928 g., str. 195.

Porówn. Jarosławskij, Komunizm i Religia. Moskwa 1936. Tenże, Lenin, Komunizm i Religia. Moskwa 1933, w szczególności cz. III. Religia na służbie eksploatatorów.

dzinie prawnej [1]). To też już dekret z dnia 23 stycznia 1918 roku stanowił, że Kościół zostaje oddzielony od Państwa, wprowadzając w granicach republiki zakaz wydawania wszelkich ustaw lokalnych, które by krępowały, bądź ograniczały swobodę sumienia, czy też ustanawiały jakiekolwiek bądź prerogatywy (preimuszczestwa), lub przywileje na podstawie przynależności wyznaniowej obywateli.

Jednocześnie każdy obywatel, w myśl cytowanego dekretu miał możność wyznawania religii, czy też niewyznawania żadnej, zaś wszelkie ograniczenia i pozbawienia praw, związane z wyznawaniem, bądź przynależnością do odnośnego kościoła, czy też nieuznawaniem żadnej religii — zostały zniesione.

Tym samym dekretem szkołę oddzielono od Kościoła, zakazując nauczania religii we wszystkich państwowych, społecznych i prywatnych zakładach naukowych.

W następstwie tych zasad i norm zagadnienie rozdziału Kościoła od Państwa i szkoły od Kościoła otrzymało sformułowanie i uregulowanie we wszystkich konstytucjach radzieckich, do obowiązującej Konstytucji Stalinowskiej z dnia 5 grudnia 1936 roku włącznie, której art. 124 brzmi: „w celu zabezpieczenia obywatelom swobody sumienia Kościół w Z. S. R. R. oddzielony jest od Państwa i szkoła od Kościoła, każdy obywatel posiada swobodę odprawiania kultów religijnych i swobodę antyreligijnej propagandy" [2]).

W ten sposób rozdział IV (art. 122—127) obowiązującego K. K. R. S. F. R. R. z 1926 roku chronić ma i gwarantować nienaruszalność tych ogólnych zasad i stosunków szczególnych, płynących z przepisów rozdziału Kościoła od Państwa, które w zasadzie sprowadzają się zgodnie z powyższym sformułowaniem konstytucyjnym: 1⁰ do ochrony sumienia i 2⁰ do zabezpieczenia swobody kultów i swobody antyreligijnej propagandy.

Z powyższego ujęcia zasadniczych celów norm wynika, iż radzieckiemu prawu karnemu obce jest tak charakterystyczne i powszechne — w przestępstwach ujmujących kwestie religijne — przestępstwo bluźnierstwa i profanacji.

Swoboda antyreligijnej propagandy nierzadko sprowadzać się może do bluźnierstwa przeciwko Bogu, którego istnienia

---

1) A. A. Piontkowskij, Sow. Ugołownoje Prawo, j. wyż. Porówn. także A. G. Gojchbarch, Osnowy czastnogo imuszczestwiennogo prawa. Moskwa 1924, str. 7.

2) Statja 124. W cielach obiezpieczenja zagraždanami swobody sowiesti cerkow w S. S. S. R. otdielena ot gosudarstwa i szkoła ot cerkwi. Swoboda otprawlenja religjoznych kultow i swoboda antireligioznoj propagandy priznajetsia za wsiemi graždanami.

Uprzednio np. artykuł 13 Konstytucji R. S. F. R. R. 10 lipca 1918 roku porówn. Kompilacja (osnownoj zakon) Rosijskoj Socjalisticzeskoj Fiedieratownoj Sowietskoj Respubliki priniat V wsierosijskom sjezdom w czetwiertom zasiedanji 10 ijula 1918 goda (Sor. Zak. 1918 goda, Nr. 51, str. 582). Dalej art. 4 Konst. R. S. F. R. R. w d. 1925 r., art. 22 Konst. Ukaińskiej R. S. R.; art. 7 Konst. Białoruskiej S. R. R. z 4 lutego 1919 r.; art. 9 Konst. Gruzińskiej S. R. R. i t. d.

w ogóle się nie uznaje. Sam fakt negacji istnienia Boga w słowie i pismie, publiczne krytyczne naświetlanie połączone z ośmieszaniem obrzędów religijnych i praktyk nierzadko w formie drwin i żartów połączonych przytym ze zgorszeniem obywateli wierzących — wyczerpują pojęcia bluźnierstwa i profanacji.

Opisane postępowanie świadomie, a nawet nieświadomie, wkracza w dziedzinę antyreligijnej propagandy. Jeżeli takie formy antyreligijnej propagandy, zawierające znamiona bluźnierstwa nie leżały bezpośrednio w celach ustawodawcy, to zniknięcie ich w praktycznej akcji, działających na terenie Z. S. R. R. związków antyreligijnych, w szczególności t. zw. wojujących bezbożników — jest wręcz niemożliwe [1]).

Formalnie propaganda antyreligijna nosząca znamiona bluźnierstwa, czy też profanacji może mieć i na terytorium Z. S. R. R. zawierać w sobie znamiona czynu karalnego, a mianowicie obrazy w stosunku do osoby wierzącej, której uczucia religijne zostały przez taką formę antyreligijnej propagandy obrażone.

Faktycznie w istniejących w Z. S. R. R. stosunkach przy konstrukcji obrazy w treści art. 159 i 160 K. K., stwierdzenie winy natrafia na przeszkody specjalne. Nie wystarczy bowiem subiektywne przeżycie obrazy przez obrażonego, muszą zaistnieć i być uznane przez Sąd te obiektywne warunki pewnego poszanowania człowieka przez człowieka, musi być wyczerpane niezbędne pojęcie poniżenia, pohańbienia. Oczywista względność tych pojęć zależna niemal wyłącznie od warunków społecznych i środowiska — w stosunkach panujących w Z. S. R. R. zdaje się być dość trudna do udowodnienia.

Wynika to zresztą z ogólnego sformułowania antyreligijnej propagandy. W art. 13 Konstytucji R. S. F. R. R. z lipca 1918 roku zagwarantowana była wolność religijnej i antyreligijnej propagandy [2]). W tym sformułowaniu dozwolona była działalność religijna, w ogólności akcja misyjna i propagandowa na rzecz religii. Tymczasem już XIV wszechrosyjski zjazd rad zmienił powyższą redakcję, dając sformułowanie do dziś obowiązujące, a sprowadzające się, jak z przytoczonego wyżej art. 124 Konstytucji Stalinowskiej wynika, do swobody wyznawania religii i *antyreligijnej propagandy*. Czyli prawo propagandy przyznane zostało wyłącznie osobom i organizacjom bezwyznaniowym. Równość stosunków i traktowania obywateli wierzących i niewierzących została załamana na korzyść propagandy antyreligijnej.

Przy tym nastawieniu ustawodawcy Z. S. R. R. udowodnie-

---

1) Em. Jarosławskij, Protiw religji cerkwi t. II (Lenin, Komunizm i Religja). Moskwa 1933 r., w szczególności cz. II „Komunisty i Religja". Także czasopisma specjalne „Bezbożnik" i „Antireligjoznik".

2) str. 13, W cielach obezpieczenja za trudiaszczemisia diejstwitielnoj swobody sowiesti cerkow otdielajetsia ot gosudarstwa i szkoła ot cerkwi *a swoboda religjoznoj i antireligjoznoj propagandy priznajetsia za wsiemi grażdanami* (podkreślenie moje S. P.).

nie winy popełnienia przestępstwa obrazy z powodu bluźnierstwa i zadrażniania uczuć osobistych w rzeczywistości przeżytej przez pojedyńczego obywatela Związku S. R. R. — jest w istocie niezmiernie trudne.

Zważywszy ponadto powiązanie w Z. S. R. R. działalności religijnej z pojęciem przestępstw kontrrewolucyjnych — skargi takie stają się jeszcze trudniejsze do wytoczenia, a tym bardziej do osiągnięcia wyroku skazującego. Teoretycznie bluźnierstwo czy profanacja zawierać mogą takie znamiona przestępstwa chuligaństwa, t. j. zuchwałego działania, połączonego z jawnym brakiem szacunku do społeczeństwa (art. 74 K. K.), pod pojęcie którego to przestępstwa praktyka sądowa w Z. S. R. R. podciąga również zwyczajne bójki, bądź obrazy [1]).

Faktycznie jednak skazanie za chuligaństwo natrafia na trudności analogiczne jak przy obrazie. W rzeczywistości więc zarówno bluźnierstwo jak i profanacja są w Z. S. R. R. niekaralne w oparciu o główny cel ustawodawcy, jakim jest zwalczanie wierzeń religijnych. Bluźnierstwo mogłoby się spotkać z represją karną państwa wówczas tylko, jeśliby w efekcie swoim budziło wzmocnienie wierzeń religijnych i przywiązania do organizacji kościelnej. Istotny bowiem sens antyreligijnej propagandy, mówi Piotrowski, ma gwarantować wyzbywanie się ze świadomości ludzi zbędnych i szkodliwych przesądów religijnych [2]). W ten sposób dla pojęcia przestępstw, naruszających przepisy o rozdziale Kościoła od Państwa, ważne jest nietylko to, co pozytywnie kodeks karny reguluje, ale niemniej i to, co w nim nie znalazło ochrony prawnej.

W myśl wymienionej klasyfikacji konstytucyjnej przedmiotów ochrony prawnej na czoło przepisów ochraniających swobodę sumienia, radzieckie prawo karne wysuwa zakaz wykładania w szkołach i nauczania małoletnich i niepełnoletnich nauki religii. Art. 122 K. K., normujący to zagadnienie, brzmi:

„Wykładanie małoletnim i nieletnim nauk religijnych w państwowych i prywatnych zakładach naukowych i szkołach wbrew ustanowionym w tej dziedzinie zasadom — pociąga za sobą — roboty poprawcze na czas do jednego roku“ [3]).

Przedmiotem przestępstwa w przytoczonej normie jest właśnie wspomniany stosunek Państwa do Kościoła i szkoły do Kościoła. Dyspozycja przestępstwa sprowadza się do powtórzenia art. 9 Dekretu z dnia 23 stycznia 1918 roku. Zakaz nauczania re-

————————

1) D. Karnickij i R. Roginskij. Ugołownyj Kodieks R.S.F.R.R. 1936 str. 121.
Także A. A. Piontkowskij. Sow. Ugołown. Prawo. j. wyż. str. 198.

2) A. A. Piontkowskij. jak. wyż.
Także Uczebnik dlia raboczich antireligjoznych krużkow pod red. Łukaczewskowo. Moskwa 1931 str. 525 i sq.

3) K. K. R. S. F. R. R. z 1926 nie używa terminu „Kara“, zastępuje go terminem „Środek ochrony społecznej“, zaś w części szczególnej odnośne wyrażenie „ulega karze“, zastępuje terminem „wleczet za soboj“.

ligii odnosi się do osób małoletnich i nieletnich. Granicę pełnoletności obywatelskiej konstytucja z 1936 roku ustala na lat 18 (art. 135), co zgodne jest z obowiązującym dotąd w Z. S. R. R. prawem familijnym. Z osiągnięciem bowiem 18 roku życia ustają kuratele nad obywatelami normalnymi [1]). Obywatel uzyskuje czynne i bierne prawo wyborcze.

Zresztą jeszcze przed wydaniem obowiązującej Konstytucji oraz kodeksu prawa małżeńskiego, familijnego i opiekuńczego z 1926 roku Ludowy Komisariat Sprawiedliwości w wyjaśnieniu z dnia 1 września 1924 roku powyższą granicę wieku ustanowił [2]).

Przepis ten w intencji ustawodawcy ma być wyrazem dążności do zagwarantowania wolności sumienia. Troska ta, jak z powyższego wynika, poszła tak daleko, iż zabroniono publicznego nauczania w szkołach religii. Nauczanie religii nieletnich i małoletnich według komentatorów bolszewickich — gwałci wolność sumienia.

Nieletni nie zdaje sobie w pełni sprawy „z trucizny religijnej", co w przyszłości utrudni mu swobodny wybór między wiarą i niedowiarstwem [3]). Z tego co wyżej powiedziano wynika, że nauczanie religii osób po skończonym 18 roku życia nie stanowi przestępstwa.

Wobec obowiązującego zakazu propagandy religijnej przestępnym działaniem będzie również jakiekolwiek bądź zorganizowane grupowe nauczanie religii. Odnosi się to do wszelkich grup nauczania. Pojęcie prywatnego zakładu i szkoły — używane w kodeksie obejmie każdy zespół osób, złożony więcej niż z 3-ch osób. Praktyka radziecka idzie tak daleko, iż za przestępne uważa nauczanie religii więcej niż trzech nieletnich, należących nawet do jednej rodziny [4]).

Znamiona przestępstwa zawiera również wykładanie religii na specjalnych kursach kościelnych osobom do lat 18, bowiem jak wyjaśnił jeszcze w 1922 roku Ludowy Komisariat Sprawiedliwości R. S. F. R. R., na kursach takich nauczać można jedynie osoby po ukończonym 18 roku życia [5]). W tych warunkach nauczanie religii nieletnich w oparciu o zasadę władzy rodzicielskiej odbywać się może jedynie w domach prywatnych. W myśl obowiązującej interpretacji art. 121 K. K. z 1922 roku, odpowiadającego obecnie art. 122 K. K., podanej przez Ludowy Komisariat Sprawiedliwości w powołanym wyżej wyjaśnieniu z dnia 1 wrześ-

1) Art. 68 — 70. Kod. Zakonow o brakie, siemje i opiekie ot 19 maja 1926 g. (S. U. 1926 g. Nr. 82 st.612).

2) A. A. Piontkowskij. Sow. Ugołown. Prawo. j. wyż. str. 201.

3) „Priepodowanje religji możet otrawit podrastajuszczeje pokolenje religijoznym durmanom. Błagodaria etomu ono jawlajetsa opasnym dlia dziejstwitielnoj swobody sowiesti zriełogo czełowieka: ono możet zatrudnit' wzroslomu czełowieku swobodnyj wybor mieżdu wierom i bezwierjem". A. A. Piontkowskij. Sow. Ugoł. Prawo. jak wyż. str. 201.

4) A. A. Piontkowskij. j. wyż. str. 201

5) Razjasnienje Nar. Kom. Just. ot 21 janwara 1922 goda Nr. 38.

nia 1924 roku, prywatne nauczanie religii odbywać się może wyłącznie indywidualnie, bądź w grupie do 3-ch osób, przy czym nauczać mogą zarówno rodzice osobiście, jak i osoby trzecie przez nich umówione.

Dla samego zaistnienia przestępstwa z art. 122 K. K. ważne jest ustalenie pojęcia religii. Religią będzie takie nauczanie, które jest związane z określonym kultem i obrzędami. Nie będą tutaj należały wszelkie nauki filozoficzne, nawet oparte na spirytualizmie i idealistycznym, czy metafizycznym poglądzie na świat.

Zgodnie z wyjaśnieniem plenum Sądu Najwyższego R. S. F. R. R. nauczanie swoistej filozofii, którą głosił w Rosji Lew Tołstoj, nie jest nauczaniem religii. Zagadnienie powyższe Sąd Najwyższy rozstrzygnął na marginesie kwestii uchylania się od obowiązków służby wojskowej w związku z wierzeniami religijnymi.

Działanie przestępne nauczania religii obejmie wszelkie formy zwracania się do większej ilości osób zarówno w formie bezpośredniej jak i pośredniej (książka, radio).

Przedmiotem przestępstwa przy opisanej dyspozycji art. 122 K. K. może być każda odpowiedzialna osoba zarówno stanu świeckiego jak i duchownego.

(D. c. n.).

OBWIESZCZENIA.

Pisarz Hipoteczny przy Sądzie Okręgowym w Wilnie obwieszcza, że niżej wyszczególnione nieruchomości wywołane zostały do pierwiastkowego zaprowadzenia hipoteki:

Na dzień 15 listopada 1938 roku.

1. Działka gruntu Nr 1 we wsi Karaciszki w gminie trockiej, w powiecie wileńsko-trockim, obszaru 8614 mtr. kw., należąca do Zofii-Stefanii Swidowej. Nr Hip. 18219.
2. Dwie działki gruntu w m-ku Landwarowie przy ulicy Wolności Nr 5, zawierające ogólnej powierzchni 19.3103,7 ha, należące do Kościoła Rzymsko-Katolickiego pod Wezwaniem Zwiastowania Najświętszej Marii Panny w Landwarowie. Nr Hip. 18203.

Na dzień 28 listopada 1938 roku.

1. Nieruchomość w miasteczku Miorach przy ulicy Rodziewicza powiatu brasławskiego, powierzchni około 4224 mtr. kw., należąca do Spółdzielni Rolniczo-Handlowej w Brasławiu. Nr Hip. 11523/B.
2. Folwark Wołkowo w gminie Mikołajewskiej, powiecie dziśnieńskim, powierzchni 53 ha 1000 mtr. kw., należąca do Anieli Hłaskówny. Nr Hip. 11530/B.

W oznaczonym terminie osoby interesowane winny zgłosić swoje prawa do tych nieruchomości w kancelarii Wydziału Hipotecznego Sądu Okręgowego w Wilnie, gmach Sądów, przy ul. Mickiewicza pod Nr 36, pod skutkami prekluzji przewidzianymi w art. 153 ust. hip. z r. 1919.

Wilno, dnia 23 lipca 1938 r.

Pisarz Hipoteczny
przy Sądzie Okręgowym w Wilnie
Hieronim Piotrowski.

Wydział Hipoteczny przy Wydziale Zamiejscowym w Lidzie Sądu Okręgowego w Wilnie obwieszcza, że niżej wyszczególnione nieruchomości wywołane zostały do pierwiastkowego zaprowadzenia hipoteki:

Na dzień 15 listopada 1938 roku.

1. Nieruchomość w mieście Lidzie przy ulicy Zamkowej pod Nr 29 i 31, ogólnej powierzchni 6076 mtr. kw., własność Chaima Pejsacha Brojdo na mocy przedawnienia ziemskiego. Nr Hip. 5310.
2. Majątek ziemski Stanisławów, gminy wasiliskiej, powiatu szczuczyńskiego (dawniej lidzkiego), powierzchni 313 ha 5867 mtr. kw., własność Adama-Jerzego-Antoniego Bielińskiego z tytułu spadku po śmierci brata jego Michała-Joachima Bielińskiego. Nr Hip. 5315.
3. Nieruchomość w mieście Lidzie przy ulicy Suwalskiej pod Nr 97, powierzchni 443.60 mtr. kw., własność Icka Fuksa na mocy przedawnienia ziemskiego. Nr Hip. 5319.

W oznaczonym terminie osoby interesowane winny zgłosić swoje prawa do tych nieruchomości w Kancelarii Wydziału Hipotecznego w Lidzie przy ulicy imienia Pułku Suwalskiego Nr 74 pod skutkami prekluzji przewidzianymi w art. 153 Ust. Hip. z roku 1919 (Dz. U. R. P. Nr 53 za 1928 rok, poz. 510).

Lida, dnia 23 lipca 1938 roku.

Pisarz Hipoteczny
przy Wydziale Zamiejscowym w Lidzie
Sądu Okręgowego w Wilnie
(—) St. Majer.

Z RADY ADWOKACKIEJ W WILNIE.

OBWIESZCZENIE.

Okręgowa Rada Adwokacka w Wilnie niniejszym podaje do wiadomości, że zgłosili się do Rady następujący petenci:

O wpisanie na listę adwokatów:

1) **Bielajew Aleksy** — sędzia grodzki w Sopoćkiniach, zam. w os. Sopoćkinie, pow. augustowskiego, z siedzibą w Grodnie.

2) **Stefański Marian** — emerytowany sędzia grodzki, zam. w Chełmie Lub. ul. Lubelska 73, z siedzibą w Stolinie.

Wydawca — STANISŁAW BAGIŃSKI
Redaktor Odpowiedzialny — MARIA SIENKIEWICZÓWNA.

Drukarnia „ZORZA" Wilno, Wileńska 15.

Dodatek do numeru 8-go Wileńskiego Przeglądu Prawniczego
dn. 1 sierpnia 1938 r.

OBWIESZCZENIA.

Wydział Hipoteczny w Brześciu n/B. Sądu Okręgowego w Pińsku obwieszcza, że niżej wymienione nieruchomości wywołane zostały do pierwiastkowej regulacji hipoteki:

Na dzień 31 października 1938 roku.

Hip. Nr. 9925 Nieruchomość w Brześciu n/B. przy ul. Browarnej pod Nr 16, powierzchni 3006 mtr. kw., nabyta przez Aleksego Dmitriewa od Nicefora i Marii małż. Pietuch.

Hip. Nr. 9929 Część gruntów maj. Miedna — uroczysko Zaorne, gm. Miedno, pow. brzeskiego, powierzchni 4,6588 ha, należąca do Skarbu Państwa.

Hip. Nr. 9936 Parcela gruntowa w urocz. „Piatizagonje" z maj. ziem. Legaty vel Łobaczewo, gm. i pow. Kobryń, powierzchni 1,0925 ha. nabyta przez Maksyma Goczko od Mieczysława Gorskiego.

W oznaczonym terminie osoby interesowane winny zgłosić swoje prawa do nieruchomości w kancelarii Wydziału Hipotecznego w Brześciu nad Bugiem przy ulicy Stefana Batorego Nr. 31, pod skutkami prekluzji, przewidzianej w art. 153 Ustawy Hipotecznej z roku 1919.

m. Brześć n/B., dnia 21 lipca 1938 roku.

Pisarz Hipoteczny
(—) *L. Dmowski.*

Druk. „ZORZA" Wilno.

OBWIESZCZENIA.

Wydział Hipoteczny w Brześciu n/B. Sądu Okręgowego w Pińsku obwieszcza, że niżej wymienione nieruchomości wywołane zostały do pierwiastkowej regulacji hipotek.

Na dzień 31 października 1938 roku.

Hip. Nr. 9993. Nieruchomość w Brześciu n/B. przy ul. Browarnej pod Nr 18, powierzchni [illegible] sąż. kw., nabyta przez Aleksego Dmitriewa od Niciora i Marii małż. Pietuch.

Hip. Nr. 9994. Część gruntowa maj. Miedna — uroczysko Zabroć, gm. Miedno, pow. brzeskiego, powierzchni 1,4988 ha, należąca do Skarbu Państwa.

Hip. Nr. 9995. Parcela gruntowa w uroczysku „Piatizagonje" z maj. niem. Legatyści Łotoczewo, gm. i pow. Kobryń, powierzchni 1,0995 ha, nabyta przez Mateusza Gocka od Mieczysława Gurskiego.

W oznaczonym terminie osoby interesowane winny zgłosić swoje prawa do nieruchomości w kancelarji Wydziału Hipotecznego w Brześciu n/Bugiem pod skutkami [illegible] przewidzianej w art. 133 Ustawy Hipotecznej z roku 1818.

W Brześciu n/B. dnia 21 lipca 1938 roku.

Pisarz Hipoteczny
(—) J. Dmitruk.

Druk „ZORZA" Wilno.